

LA REFORMA DE L'ADMINISTRACIÓ LOCAL DURANT LA 1a DICTADURA. EL CAS DE SILS

Lluís Costa i Fernández

El cop d'estat del general Primo de Rivera l'any 1923 incorpora a la societat de l'Estat espanyol nous conceptes administratius i es proposa, en aparença i des d'un punt de vista polític, desmuntar les estructures de poder establertes i sostingudes durant la Restauració.

A despit del sistema polític parlamentari del període de 1875-1923 la vida municipal ostentava la màxima representació de la corrupció i de l'exercici del caciquisme. La nova política propugnada per la Dictadura s'intueix, de bell antuvi, improvisada i superficial –l'única concreció mínimament sòlida és la creació de la *Unión Patriótica*– i els anhels regeneracionistes de Primo de Rivera es dilueixen a mesura que transcorre la dècada, per bé que l'empremta dels anys 20 determinarà gairebé tot el segle.

Així doncs, la intervenció de la Dictadura en el govern municipal és immediata. L'article 1r del Reial Decret del 30-9-1923 és taxatiu: *“cesarán en sus funciones, finalizado su cometido, todos los concejales de los ayuntamientos de la nación, que serán reemplazados instantáneamente por los vocales asociados del mismo Ayuntamiento, quienes sustituirán a los concejales el mismo día, bajo la presidencia e intervención de la autoridad militar. El Alcalde en cada Ayuntamiento será elegido en votación secreta entre los vocales asociados posesionados de los cargos de concejales que ostentan título profesional o ejerzan industria técnica o privilegiada y, en su defecto, los mayores contribuyentes. Los demás cargos concejiles se nombrarán inmediatamente también por elección, entre todos los demás vocales asociados”*.

Els vocals associats, d'acord amb la Llei Municipal del 2-10-1977, tenien el seu origen en un sorteig entre els contribuents, classificats prèviament per categories contributives, i formaven part, al costat dels regidors i amb un nombre idèntic al d'aquests, de les Juntes Municipals, a les quals corresponien, bàsicament, l'aprovació dels pressupostos de l'Ajuntament, la creació d'arbitris i la revisió i censura dels comptes municipals.

El 1r Ajuntament de la Dictadura

Des que es produeix el cop d'estat, el 12-9-1923, fins que no s'operen els canvis del personal polític a l'Ajuntament de Sils, d'acord el Reial Decret del 30-9-1923, hom celebra tres sessions del Ple, supeditades, lògicament, als imminents canvis polítics que es preveïen i per tant molt poc operatives.

El 3 d'octubre el Cap Comandant de la Guàrdia Civil de Vidreres, Jacinto Barceló Ochogavia, dissol l'Ajuntament, segons mana l'esmentat decret, i dóna possessió als vocals associats de les Juntes Municipals. Havia començat una nova etapa. Amb la intervenció de l'autoritat militar la Dictadura es proposa moralitzar i donar un sentit de rigorositat al govern municipal, alhora que certificava la legalitat en la formació de la nova junta de vocals associats. S'evidenciava, però, amb aquest sistema d'automatisme en la substitució de càrrecs municipals la gran dificultat per determinar responsabilitats en anteriors actituds de caciquisme. Hem de tenir molt present que les característiques i les funcions dels vocals associats estaven íntimament lligades a la situació anterior i que per tant ja havien gaudit, abans, d'un remarcable pes polític i social.

En tot cas, la renovació del personal polític és total, i existeixen molt pocs casos de regidors que haguessin ostentat en el passat d'algun càrrec municipal. Així doncs, s'acomplia en el poble de Sils amb molta fidelitat la filosofia política de Primo de Rivera.

La composició del nou Ajuntament és la següent: Jaume Pastells Ferragutcasas, alcalde; Salvador Quintana Barrera, 1r tinent d'alcalde; Furriol Gironès Casals, 2n tinent d'alcalde; i com a regidors –la jerarquització dels quals s'establí de més a menys edat– foren: Aciscle Balliu Costa, Josep Puig Mir, Josep Morell Zaragoza, Josep Gispert Iglesias, Joan Juanhuix Rabassa i Miquel Casamitjana Turón. L'activitat econòmica prioritària dels components del nou consistori es fonamentava en el sector agrari. L'únic que ja tenia experiència en el govern municipal era precisament l'alcalde, Jaume Pastells, petit propietari agrícola, que havia desenvolupat el càrrec de regidor de 1913 a 1922 (a partir de 1914 com a tinent d'alcalde).

En els primers mesos el control governatiu sobre la gestió municipal és absolut, canalitzat sobretot pels governadors civils, que en aquells moments eren militars. Els aspectes econòmics de la gestió eren els que s'analitzaven amb més rigor, i el Directori va propiciar com a font informativa un sistema de denúncies anònimes. Hom pot llegir, als diaris de l'època, infinitat de notícies que ens parlen de depuracions, empresonaments, multes, etc. de regidors i secretaris d'Ajuntaments. El governador civil de Girona imposa una multa a Joan Fradera, secretari de l'Ajuntament de Sils, "*por no haberse cuidado de que se reconocieran las carnes, ni aún en los dias fijados*"¹.

Tot aquest clima de control, de suposada transparència i d'anecdòtica participació popular –a través de les denúncies anònimes– no debilitava, en absolut, ni els fonaments, ni els mecanismes del caciquisme. El propi Primo de Rivera ho reconeixia el desembre de 1923: "*...su organización caciquil se basa como sabéis, principalmente en los ayuntamientos; éstos, por reciente*

*medida, fueron sustituidos por los actuales, que, con las honrosas excepciones que siempre existen... no son mejores en general que los sustituidos..."*².

Els delegats governatius com a instrument de control

La característica més remarcable de la política de Primo de Rivera, en els primers temps, era l'absència absoluta d'una ideologia mínimament estructurada i d'una sòlida organització del poder. La improvisació era la norma de conducta.

La necessitat immediata era la que obligava a prendre mesures concretes i el control dels Ajuntaments s'havia d'articular, evidentment, d'alguna manera. En aquest context es crea per Reial Decret, l'octubre de 1923, la figura del delegat governatiu: "*Por cada cabeza de partido judicial, y como delegados de los Gobernadores civiles de las provincias, se designará un Jefe o Capitán del Ejército, que informará a aquéllos de las deficiencias funcionales de los Ayuntamientos que constituyan el partido judicial correspondiente, proponiendo los remedios adecuados e impulsando en los pueblos las corrientes de una nueva vida ciudadana*"³.

Com es podria interpretar això d'impulsar en els pobles els corrents d'una nova vida ciutadana? Sembla que es tractava d'una tasca molt heterogènia, i en alguns casos veritablement curiosa: organització de sometents locals i de grups infantils d'exploradors, d'associacions d'educació física –cooperant amb mestres i metges–, creació d'organitzacions ciutadanes d'ambdós sexes "pro-cultura" amb l'objectiu de combatre l'analfabetisme, potenciació del compliment dels deures familiars, dels preceptes de la higiene, de l'amor als arbres, als ocells, a les flors, i com diu el R. D. de creació dels delegats governatius "*todo cuanto pueda contribuir a ir afinando y fortaleciendo el alma y el cuerpo del ciudadano*". Intuïm que la redacció literal d'aquest decret és obra directa de Primo de Rivera, ja que coincideix fil per randa amb el seu reiteratiu discurs moralista i amb el seu propi caràcter.

El primer delegat governatiu del Partit de Santa Coloma de Farners va ésser el capità d'infanteria Tomàs Martí, que presideix –d'acord amb la seva missió d'inspector governatiu– les sessions del Ple de l'Ajuntament de Sils.

A principis de l'any 1924 Martí és substituït pel capità Ramon Masgrau Massaguer. A través de la correspondència tramesa per aquest delegat governatiu a l'Alcalde de Sils podem constatar l'esmentada filosofia moralitzant del règim⁴. El 23-4-1924 recomana l'assistència a "*una serie de fiestas a cual más atractiva y solemnidades de alto interés*" concretades en l'Exposició Mundial d'Avicultura, exposició canina, carreres de cavalls, partits de futbol, batalla de flors, etc.; per propiciar l'assistència de col·lectius i agrupacions excursionistes s'havien aconseguit importants rebaixes en el preu dels hotels de Barcelona i en el del transport públic. D'altra banda, el 27-10-1924, dóna instruccions –d'acord amb una comunicació de Martínez Anido– per a realitzar una recerca en el poble tendent a recollir instruments musicals i vestits típics per l'"Exposición del traje regional".

El control de la moral no només s'exercia d'una manera "constructiva", sinó que també existia un important component repressiu, més o menys dissimulat per un to paternalista. Ramon Masgrau recorda a l'Alcalde de Sils, l'1-8-1924, que "*Tenga muy presente en la censura de películas cinematográficas, las procedentes del extranjero, a fin que además de su moralidad, no haya nada depresivo para el buen nombre de España, ni en su argumento ni en su decorado*"⁵. La inexistent infraestructura cinematogràfica en el poble de Sils feia estèril la recomanació. En el camp literari la proscripció afectava de ple Blasco Ibáñez per haver publicat "*Una nación secuestrada*" (carta del 13-12-1924).

Indubtablement, la persecució de la llengua catalana va ser important, prenent diferents matisos al llarg de la Dictadura. Apuntem, aquí, només com a mostra i per il·lustrar, encara més, la funció inquisidora del delegat governatiu, uns casos concrets. El 10-9-1924 ordena que l'alcalde "*prohiba que mañana once, se celebre en esa localidad acto alguno en conmemoración del aniversario del Conceller (sic) Casanova*".

Al mateix dia, en una carta a part, sol·licita informació sobre: "*El número de Escuelas de niños y de niñas que existen en esa localidad y relación nominal de maestros y maestras que las sirven, indicando cuales de ellos son catalanes. Si en las escuelas se enseña en español o en catalán o en ambas lenguas y si los textos son en español o en catalán*".

La clausura de l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana, obliga el delegat –seguint ordres del governador civil– a demanar informació si en el poble de Sils existeix algun centre vinculat a l'Associació. La resposta és negativa⁶.

Inauguració de les escoles de Vallcanera l'any 1929, amb l'assistència de totes les autoritats.

La Unión Patriótica

La creació i la tasca de consolidació, l'any 1924, de les Unions Patriòtiques, s'inscriu en la necessitat de la Dictadura de traspassar a mans civils les funcions polítiques i així evitar el desgast de l'exèrcit. Tanmateix, i aquí radica el nostre interès des d'un punt de vista municipal, calia cercar col·laboradors per reconstruir l'Administració –desarticulada per la pròpia Dictadura– entre elements addictes, organitzats a través de la U.P. al voltant del poder local –l'Ajuntament– i provincial.

El delegat governatiu juga aquí també –al cantó del governador civil– un paper destacat, ja que són els organitzadors de la U.P. allà on no existeix, i es reserven el dret de nomenar les persones que consideren “representatives” per als comitès locals i provincials.

La Delegació Governativa de Santa Coloma de Farners lliura, el 28-8-1924, a l'Ajuntament de Sils les instruccions per a l'organització de la U.P.: *“Las Autoridades en cada pueblo deben reunir a las personas de reconocida honradez y prestigio, sin distinción de ideas, pertenecientes a todas las clases sociales, que se constituirán en Comisión organizadora. Esta, no ha de perdonar medio lícito de activar su propaganda para conseguir adeptos y poder escogitar entre ellos los del Comité local y sus representantes, en el del Distrito, procurando no sean acaparados por sectores de antiguos partidos que se sumen con engaño a la Unión, debiendo los que de tal campo procedan renunciar a sus etiquetas y compromisos, acatando solo las órdenes emanadas de la Unión Patriótica”*.

La U.P. de Sils era poc dinàmica i la seva constitució es va produir lentament i d'una manera més obligada que sentida⁷. L'esforç organitzatiu del delegat governatiu Ramon Masgrau és evident i constant, i queda palès en una carta adreçada a l'alcalde silenciada en data 6-9-1924: *“A fin también de asegurar de un modo más patente la existencia viril de los hombres de bien que en su día han de suceder al Directorio en la sana y moral gobernación de los pueblos, precisa en mi sentir se robustezca también la organización local”*.

Posteriorment, l'any 1928, hom pot comprovar la poca convicció dels afiliats de la U.P. de Sils. A la Comissió Permanent de l'Ajuntament del 29 de març s'afirma que els afiliats *“se niegan en abonar el importe que por la Comisión Provincial se ha señalado a la de este pueblo, se acuerda abonar a la misma por esta sola vez la cantidad de 45 pesetas correspondiente al 4º trimestre del último ejercicio, con cargo a igual capítulo”* (es refereix al capítol d'imprevistos)⁸.

El personal més representatiu de la U.P. de Sils eren els membres del Consistori. A tal efecte, el 14-12-1927, els càrrecs municipals del moment, Pere Capdevila, Joan Lloveras, Joan Roca i Salvador Quintana assisteixen a la inauguració del Centre de *Unión Patriótica* de Riudarenes.

Segona etapa de renovació municipal

Del setembre de 1923 al febrer de 1924 els canvis de personal polític de molts Ajuntaments de l'Estat espanyol se succeeixen ininterrompudament; era la conseqüència directa de la política de depuracions del nou règim. Aquesta mena d'actuacions s'havien radicalitzat de tal manera que el Directori ha de promulgar una Reial Ordre, de data 29-1-1924, per a suavitzar els rigors en els procediments: hom mana comprovar cautelament les denúncies, alhora que es reconeix excés de precipitació en diverses mesures que *“hayan producido algunas actuaciones exageradas, que son de lamentar y que en ocasiones sufrieron aun personas bien afectas al régimen actual”*.

L'etapa que va del gener a l'abril de 1924 es caracteritza, encara, pel plantejament de la fiscalització de la gestió dels anteriors ajuntaments: arqueig de fons, incautació de llibres de comptabilitat i d'actes, examen dels repartiments veïnals i dels béns propis de l'Ajuntament, etc. Però per l'abril de 1924 es comença a notar un canvi d'orientació política. És el moment en què es produeix el relleu dels membres de l'Ajuntament de Sils, i no abans com havia passat en d'altres pobles que en el mes d'abril ja experimentaven una tercera renovació.

El 13-4-1924 el delegat governatiu Ramon Masgrau destitueix el Consistori en ple, constituint una nova Corporació integrada per les següents persones: alcalde Lluís Juher Sala, 1r tinent d'alcalde Pere Capdevila Madí, 2n tinent d'alcalde Josep Bosch Gelmà i com a regidors: Pere Massa Camps, Joan Llinàs Rusalleda, Josep Vitlloch Bosch, Miquel Llinàs Iglesias i Salvador Quintana Barrera.

Observem que el nou equip municipal el formen només 8 persones –i no 9 com anteriorment–. Val a dir que cap component del nou Ajuntament no havia tingut experiències en governs municipals.

En general, les rendes dels nous membres municipals eren molt superiors a les de l'antic equip de govern; sobresurten, potser, el propietari rural Josep Vitlloch i l'industrial carni Pere Capdevila. Aquest ben aviat ocuparà l'alcaldia, ja que Lluís Juher presenta la dimissió l'octubre de 1924⁹.

El Estatuto Municipal

Contràriament al que hom podia esperar, el Directori –caracteritzat per llur desestructuració política– promulga el mes de març de 1924 un decret llei sobre organització i administració municipal, l'*Estatuto Municipal* del qual pensem que és un veritable model de legislació municipalista.

En el preàmbul de l'*Estatuto Municipal* es fa una declaració de principis molt més pròpia d'un Estat modern i democràtic que no pas del que aspira representar Primo de Rivera: *“El Estado, para ser democrático, ha de apoyarse en Municipios libres. Este principio, consagrado por la ciencia política, tiene oportuna aplicación actual a nuestro país, porque para reconstruirlo sobre cimientos solidos no basta demoler caducas organizaciones, secularmente acogedoras del feudalismo político; necesitase además, oxigenar la vida*

municipal, dando a las Corporaciones locales aquella dignidad, aquellos medios y aquel alto rango que les había arrebatado una concepción centralista, primero, y un perverso sistema de intromisión gubernativa, más tarde".

Entronitzava un postulat essencial per als Ajuntaments: l'autonomia municipal. Però què hi havia de demagògic en aquest decret-llei, aparentment tan progressista? El context regeneracionista convidava a la ruptura amb la política passada, però la contradicció de la Dictadura amb el mateix text de l'*Estatuto* feia preveure el que realment va passar: incompliment de la majoria dels seus preceptes. La participació popular que enuncitava la llei va quedar –com tantes altres coses– en paper mullat, i l'autonomia municipal ja va néixer amenaçada: tan bon punt s'enceta la vigència de l'*Estatuto Municipal* –el mes d'abril– el govern civil rep una nota on s'informa que els delegats governatius han de respectar l'autonomia municipal, per bé que clou especificant que aquests: "*podrán seguir inspeccionando la gestión administrativa de las Corporaciones municipales anteriores y proponer a los gobernantes civiles las determinaciones y sanciones que estimen pertinentes*".

Al començament del mes d'abril el Partit Socialista i la UGT presenten objeccions a l'*Estatuto Municipal* tot discrepant d'un sistema electoral que no es va complir en els aspectes més positius, ja que preveia l'elecció dels representants municipals per sufragi popular: "*expresión de la soberanía municipal de dos tercios de los concejales, extendiendo el derecho de voto a los varones mayores de 23 años y a las mujeres con el mismo límite de edad siempre que no esten sujetas a la patria potestad marital ni tutela, y sean vecinas con casa abierta, en algún término municipal*".

El socialistes consideraven improcedent el vot corporatiu¹⁰.

La complexitat, especialment pel que fa als textos de caire econòmic, de la nova legislació, va exigir un veritable esforç de comprensió i reciclatge per part del funcionariat i de la mateixa classe política dels Ajuntaments. El propi José Calvo Sotelo, Director General de l'Administració Local i principal ideòleg i propulsor de l'*Estatuto*, ha de fer una *tournee* per l'Estat espanyol explicant el funcionament de la nova llei¹¹.

Gairebé de manera simultània a l'*Estatuto Municipal* es promulga l'*Estatuto Provincial*, ambdós d'una essència teòrica similar. Però tota aquesta aparença democratitzadora i descentralitzadora queda esborrada, en realitat, per la pràctica d'unes Diputacions que eren designades i renovades –igual que els Ajuntaments– pel governador civil, que actuava com a intermediari entre el govern central i l'administració local.

La realitat política municipal

A partir de la renovació general del Consistori silenci, l'abril de 1924, es produeixen poques variacions, fins a la finalització de la Dictadura l'any 1929, en la composició del govern municipal.

Pel juny de 1925 s'incorpora Joan Lloveras Pairès –tornen a ser 9 regidors– i pel febrer de 1926 Pere Reverter, Miquel Aliberas –cal apuntar que aquest regidor havia estat 1r tinent d'alcalde en el període de 1906-13– i Joan

Roca, substituïnt per decret, per bé que alguns ja feia temps que no ocupaven el càrrec, Josep Bosch, Pere Massa i Miquel Llinàs. Posteriorment hom nomena regidor a J. Ball-llosera, i el 12-1-1927 entra a formar part de l'Ajuntament, en substitució de Ll. Juher, Narcís Pastells Roquet, el qual ja havia estat alcalde del poble l'any 1868. El 4-3-1928 Joaquim Roquet substitueix J. Bitlloch, i al cap de poc temps, el 27-1-1929, el propi Roquet és reemplaçat per Josep Puig.

Les modificacions del personal polític de l'Ajuntament es produïen per decret i de forma poc organitzada. Existeixen períodes de temps en què només hi han 8 regidors nomenats –i fins i tot en alguna ocasió 7– i a voltes s'esdevenen incorporacions de nous membres “de facto” sense un previ i explícit nomenament.

Atenent a raons operatives i per fer més fluida la dinàmica de la gestió es constitueix, l'any 1924, la Comissió Permanent, formada per l'alcalde i el 1r i 2n tinent d'alcalde, que es reuneixen setmanalment. A partir d'aleshores les reunions del Ple de l'Ajuntament són molt esparses.

Com a il·lustració emblemàtica del sentir polític d'uns elements, majoritàriament inexperts en la gestió municipal, analitzarem l'actitud dimissionària de 3 membres de l'Ajuntament de Sils: Josep Bosch Gelmà, Pere Reverter Rosell i Lluís Juher Sala.

El cas de Josep Bosch és paradigmàtic de la preeminència dels conflictes personals en pobles d'un pes demogràfic relativament escàs, i Sils, l'any 1924 fregava, tot just, els 1500 habitants.

Josep Bosch era un comerciant de Mallorquines que entrà a formar part de l'Ajuntament l'abril de 1924 amb un esperit regeneracionista: “*Si en virtud de la implantación del Gobierno del Directorio Militar, no hubiese cambiado total y radicalmente los procedimientos de la vida administrativa española, el que suscribe no hubiera ocupado cargo público alguno (...) como vecino de Sils y ciudadano español, tengo la obligación de poner el máximo esfuerzo en su desarrollo y regeneración emprendida por el caballero patricio Dn. Miguel Primo de Rivera*”¹².

No hi ha dubte de la veritable sinceritat del reformisme de Bosch, però el zel amb què es prenia la teoria política del Dictador el fa indisposar-se amb les autoritats municipals i governatives. Com a 2n tinent d'alcalde Josep Bosch tramet un certificat, el 22-12-1924, a la Comissió Permanent on denuncia públicament la irregularitat administrativa que representa tenir el mateix secretari municipal, Joan Fradera, que el poble de Riudarenes.

Que la relació política entre Bosch i l'alcalde Pere Capdevila es deteriorava es fa palès en detalls tan anecdòtics –però alhora tan significatius– com el que es produeix en la sessió de la Comissió Permanent del 2-2-1925, en què l'alcalde: “*en vista de no estar descubierto el concejal sr. Bosch Gelmà, requirió a este sr. que se descubriera por no diferenciarse de los demás de la Comisión y público concurrente en general; y como la contestación fué negativa fundándola en que la salud no se lo permitia, le interesó la representación de certificado facultativo que le acredite tal extremo a fin de poder deliberar sobre el particular*”.

Aspecte del campanar de l'església de Sils.

A la mateixa sessió el regidor Bosch es nega a signar les dues anteriors actes, ja que *“no consta en ellas su disconformidad en la aceptación de las nuevas Escuelas”*.

A la sessió del 16 de febrer l'enrenou continua i Josep Bosch sol·licita que consti en acta *“que tiene pedido testimonio de cinco actas de sesiones anteriores y le han sido negadas”*. L'alcalde, recolzat –lògicament!– pel secretari, desmenteix les afirmacions de Bosch.

En el mateix mes de febrer J. Bosch planteja la possibilitat de dimitir, per bé que no s'arriba a consumir la dimissió ja que és destituït pel Delegat Governatiu.

La dimissió presentada al Ple, el 6-8-1926, per Pere Reverter ofereix concomitàncies amb la de Josep Bosch, atenent sobretot els aspectes de les relacions personals dins de l'Ajuntament. L'exposició argumental de la dimissió és prou explícita: "*Recientemente sin saber porqué ni donde han surgido dificultades entre mi autoridad y la del sr. Alcalde llegando a enfriar de tal manera ambas relaciones que me veo precisado a adoptar medidas radicales*". Òbviament, i d'una manera pragmàtica, per evitar obstacles en la gestió municipal accepten amb diplomàcia la renúncia.

La situació de Lluís Juher és diferent, i caracteritza la pràctica política obligada –per la superioritat– i realitzada només per complaure el Delegat Governatiu. Juher, home dedicat al comerç, considera incompatible llur activitat laboral amb la dedicació política. Des de molt temps enrera demanà el relleu a Ramon Masgrau, el qual no accedeix fins el setembre de 1926.

El fet d'haver plantejat aquests casos de dimissions no respon a una pràctica historicista, en tot cas, pensem que conviden a una reflexió sobre la vida política municipal de la Dictadura, i permeten una interpretació evident: l'estructura político-administrativa de la Dictadura no és capaç de foragitar la pràctica del caciquisme de la Restauració; propicia, únicament, una modificació d'actituds, però mai una veritable transformació política ni social.

El balanç de les reformes a la vida social

Com hem vist, l'autonomia i la democràcia municipals foren un pseudo-propòsit incomplert, inscrit en un context d'ansies regeneracionistes.

Amb tot, és convenient de fer, de forma condicionada, una valoració positiva de l'eficàcia administrativa, de gestió i de creació d'una infraestructura econòmica i social adient a les prioritats que exigia la vida local.

De bell antuvi, s'aconsegueix regularitzar i equilibrar els pressupostos municipals, afavorits, sens dubte, per la nova política creditícia, canalitzada a través del Banco de Crédito Local.

Les obres públiques experimenten un fort increment respecte a èpoques anteriors: el condicionament del clavegueram, dels camins i dels carrers de Sils esdevé una tasca gairebé quotidiana. L'origen de l'enllumenat públic a Sils es remunta a l'any 1915, però durant l'època de la Dictadura rep una embranzida molt remarcable, que estén la xarxa a noves àrees del poble. La infraestructura educativa evoluciona, també, d'una manera insistent i sostinguda. La inauguració de les escoles de Vallcanera a inicis de 1929 representa la culminació d'un procés iniciat molts anys abans, i afavorit, això sí, per una donació particular.

En definitiva, políticament la Dictadura, i sobretot des d'una òptica local encara es fa més perceptible, no aporta cap element prou transcendent com per remoure seriosament les estructures de poder; en conseqüència, els

possibles avenços infraestructurals i de gestió, no poden ni tan sols dissimular antigues pràctiques especulatives, per bé que el període de 1923 a 1929 és absolutament definidor del posterior règim franquista i aporta, àdhuc, elements que defineixen i ajuden a comprendre l'evolució de la nostra societat actual.

NOTES

1. Arxiu Municipal de Sils. Sèrie I.1.2.2. (correspondència rebuda), Lligall núm. 2.
2. Archivo Histórico Nacional. Ministerio de la Gobernación. Lligall 17, A-20. Instruccions de Primo de Rivera del 10-12-1923.
3. Gaceta de Madrid, 21-10-1923.
4. Si no s'indica el contrari tota la informació referent a aquesta correspondència ha estat extreta de l'Arxiu Municipal de Sils. Sèrie I.1.2.2. Lligall núm. 2.
5. Una pel·lícula expressament censurada era "Los cuatro jinetes del Apocalipsis" (carta del 13-12-1924).
6. Arxiu Municipal de Sils. I.1.2.11. Llibre núm. 2.
7. Malauradament hi ha poca documentació a l'AMS, referent a la UP de Sils, la qual cosa ens obliga a haver de mesurar molt algunes valoracions. Apuntem la inexistència de la correspondència emesa en resposta a qüestionaris rebuts prèviament de la Delegació Governativa del Partit de Santa Coloma de Farners, en relació al potencial humà de la UP de Sils.
8. AMS Sèrie I.1.1. Llibre núm. 13.
9. No hem pogut esbrinar els motius de la dimissió, ja que si bé el Llibre-Registre de sortida de documents i comunicacions específica, en data 31-10-1924, que s'ha informat al governador civil, "*Remitiendo testimonio del acta en que el sr. Alcalde de este pueblo Don Luis Juher Sala presentó la dimisión de su cargo o sea de Alcalde al Ayuntamiento en pleno*", no tenim constància que això consti en cap acta municipal.
10. Veure *El Autonomista*, Girona, 2-4-1924.
11. L'11-12-1924 es rep una carta a l'Ajuntament de Sils del Delegat Governatiu recomençant l'assistència del secretari municipal a la conferència que havia de fer Calvo Sotelo a Figueres el 14 de desembre. Tanmateix també hem pogut llegir cartes de tècnics administratius que d'una manera privada oferien assessorament a l'Ajuntament de Sils. AMS Sèrie I.1.2.2. Lligall núm. 2.
12. AMS Sèrie I.1.1. Llibre núm. 21. Acta Ple Municipal del 23-2-1925.